

SPECIÁL:

Olympijské hry a politika

Olympijské hry (OH) v ruském Soči startují 7. února a již dnes je jasné, že se bude jednat o nejdražší OH v historii. Po hrách v čínském Pekingu (2008) to bude opět velkolepá sportovní akce s výrazným politickým přesahem. Z historie známe již pár příkladů, kdy OH byly více než sport. Olympijské hry a politika je téma nejnovějšího speciálního Čtrnáctideníku.

Nejdražší hry v historii

Nebylo by to Rusko, kdyby ruské zimní olympijské hry neměly něco zvláštního. Když v roce 2007 získalo Rusko pořadatelství her, tvrdilo, že za ně utratí 12 miliard dolarů. Nakonec velkolepé plány rozpočet her radikálně navýšily. Podle předběžných odhadů budou současné zimní OH stát 50 miliard amerických dolarů, což z nich dělá nejdražší OH v historii. Pro srovnání OH v Pekingu stály 42,58 miliard dolarů a poslední letní OH v Londýně (2012) přišly sotva na třetinu (13,98 miliard dolarů). Nejlevnější hry v moderní době měl Soul v roce 1988 (7,69 miliard dolarů).

Kontroverzní zákony

Během roku 2012 byl v Rusku přijat zákon s poměrně širokou podporou konzervativních kruhů ruské společnosti, který znemožňuje šíření informací, které by v dětech mohly vzbudit zájem o vztahy s lidmi stejného pohlaví nebo odpor k tradičním rodinným hodnotám. Zákon také zakazuje jakékoli veřejné projevy homosexuality a umožňuje lidem nedodržujícím toto pravidlo pronásledovat. Tento zákon vyvolal ve světě ostrou kritiku, která volá po bojkotu ruských OH. Němečtí

poslanci z řad sociální demokracie se nechali slyšet, že by přivítali, kdyby se zimní OH přesunuly do jiné země. Tehdejší německá ministryně spravedlnosti Sabine Leutheusserová-Schnarrenbergerová prohlásila, že přijetím homofobního zákona se Rusko přiblížilo diktatuře. K bojkotu OH se přihlásili také někteří hollywoodští herci. Oscarový scénárista Dustin Lance Black vyzval amerického prezidenta Baracka Obamu a britského předsedu vlády Davida Camerona, aby OH bojkotovali. Oba politici bojkot odmítli. Ovšem nakonec ani jeden do Soči nepojede. Oficiální zprávy jak z Downing Street 10, tak Bílého domu ale bojkot vylučují. USA se s problémem vypořádaly tím, že místo prezidenta pojede na zahajovací ceremoniál v oficiální americké delegaci Billie Jean Kingová – bývalá skvělá tenistka bojující za práva žen a otevřeně se hlásící k homosexualitě.

Naopak německý prezident Joachim Gauck již v listopadu oznámil, že na OH nepojede kvůli zmíněným kontroverzním zákonům. Stejně jako polský a francouzský prezident.

Není bez zajímavosti, že až do roku 1993 byla homosexualita v Rusku brána jako trestný čin a ještě v roce 1999 byla brána jako duševní nemoc.

Politika v dějinách OH

Od Coubertina k první světové válce

První novodobé OH se konaly v Aténách v roce 1896 – říká se, že baron Pierre de Coubertin tradici OH obnovil kvůli výsledku francouzsko-pruské války (1870-1871). Podle Coubertina Francouzi prohráli kvůli chybějící sportovní průpravě. Zlomová byla následující olympiáda v Paříži (1900), již se poprvé mohly účastnit ženy. V roce 1904 se měly konat OH v americkém Chicagu, ale tehdejší prezident USA Theodor Roosevelt hry přesunul do St. Louis, kde se měly stát součástí Světové výstavy. Na

protest proti přesunutí her vystoupil samotný Coubertin a do USA vůbec nepřicestoval. Hry ve švédském Stockholmu provázely protesty rakouské a ruské vlády. Obě monarchie protestovaly proti účasti Maďarska, Finska a Čech, ačkoli se nejednalo o samostatné státy. Na druhou stranu díky benevolentnímu přístupu rakouské monarchie vděčí České království za první olympijské medaile ve své historii (1900 a 1908). Tehdy ale nebyl sport takovým politikem jako dnes.

Doba meziválečná

OH v roce 1920 byly silně poznamenány první světovou válkou – hry se měly konat v Budapešti, ale jelikož poražené mocnosti (Německo, Rakousko, Maďarsko, Bulharsko a Turecko) se her nesměly účastnit, byly přesunuty do Antverp – symbolicky kvůli uctění památky belgických občanů v první světové válce. Pařížským OH v roce 1924 předcházela diplomatická roztržka mezi USA a Francií kvůli francouzskému obsazení německého Porúří. Není bez zajímavosti, že Paříž porazila v kandidatuře Prahu. V roce 1928 se OH poprvé od první světové války zúčastnilo Německo, které pak v roce 1936 uspořádalo letní OH. Berlínu byly OH přiděleny v roce 1931, tedy dva roky před nástupem Adolfa Hitlera k moci. Poprvé hrozil masivní bojkot her – nakonec k němu vůbec nedošlo. Nacisté propagovali hry ve svůj prospěch a líčili Německo jako mírumilovnou zemi. V zemi zmizely antisemitské nápisy a státní tisk zmírnil protižidovské štvání. Propagace slavila úspěch – kanadská a francouzská delegace dokonce Führera pozdravila vztyčenou pravíci. Američané tmavé pleti získali na berlínské olympiádě celkem 11 zlatých medailí, čtyři z nich vybojoval Jesse Owens. Celý svět obletěla fotografie, která bořila árijský mýtus o nadřazenosti vlastní rasy – na prvním místě atlet tmavé pleti, pod ním na druhém místě hajlující Němec. I přesto byl Führer s výsledky spokojen, Němci získali celkem 89 medailí – suverénně nejvíc.

Boj o dvě Číny a mnichovská tragédie

Berlínská olympiáda byla na dlouhou dobu poslední. Až v roce 1948 vzplanul olympijský oheň v Londýně.

Německo se opět nesmělo těchto her zúčastnit, stejně jako Japonsko. Nově vzniklý stát Izrael nebyl Mezinárodním olympijským výborem (MOV) pozván, jelikož se MOV obával bojkotu arabského světa. Londýnské hry v roce 1948 měly také prvního politického uprchlíka – do vlasti se nevrátila členka Československé výpravy Marie Provazníková. Po vypuknutí studené války se rozrostl počet bojkotů OH. Již následující hry v Helsinkách (1952) byly bez Německé demokratické republiky. Navíc MOV uznal, že závodit mohou obě Číny – jak komunistická (pevninská Čínská lidová republika), tak nekomunistická (tchajwanská proamerická Čínská republika). Nekomunistická delegace na protest proti tomu odjela domů. O čtyři roky později (OH v Melbourne) se situace opakovala, pro změnu odjela domů delegace komunistická. V Melbourne dále chyběly Egypt, Libanon, Irák a Kambodža – kvůli izraelské invazi v Suezském průplavu. Nizozemí, Švýcarsko a Španělsko zas hry bojkotovaly kvůli zásahu SSSR v Maďarsku. Do okupovaného Maďarska se nevrátilo celkem 45 členů maďarské delegace. V roce 1960 se OH konaly v Římě a poprvé se her zúčastnil Tchajwan, naopak až do roku 1992 bylo zakázáno startovat delegaci Jihoafrické republiky. Američtí sprinteri Tommie Smith a John Carlos vztyčili při přebírání medailí ruku s černou rukavicí na znamení podpory hnutí *Black Power* – oba byli z mexické olympiády v roce 1968 vyloučeni. Asi nejtragičtější olympijský den v dějinách se zapsal do povědomí veřejnosti jako „černé září“ – právě tak se jmenovala teroristická organizace, jejíž členové 5. září 1972 pronikli do olympijské vesnice a zajali několik izraelských sportovců, devět z nich zavraždili. Mnichovská olympiáda i přesto pokračovala dále. Následující OH v Montrealu (1976) se nesly ve znamení bojkotu 22 afrických zemí. K bojkotu vyzvalo Kongo – důvodem bylo, že rugbyová reprezentace Nového Zélandu podnikla turné po Jihoafrické republice, v níž tehdy fungoval rasistický režim apartheidu, a JAR byla vyloučena z mezinárodních sportovních aktivit. Novozélandská reprezentace byla za toto turné kritizována. MOV, přes naléhání Konga, Nový Zéland na OH pustil, Kongo následně vyzvalo k bojkotu

kanadských OH. Celkově se k africkému bojkotu připojilo 28 zemí z celého světa. Na stejných hrách kanadská vláda odmítla z ekonomických důvodů Tchajwan s označením Čínská republika – delegace Tchajwanu nakonec do Montrealu také nepřicestovala. V roce 1979 pak MOV rozhodl, že Tchajwan bude na OH soutěžit pod názvem Čínské Tai-pei (Chinese Taipei) se speciální vlajkou a hymnou. S tímto krokem se Tchajwan smířil až v roce 1984, kdy se jejich delegace zúčastnila zimní olympiády v Sarajevu.

Ve stínu studené války

Rok 1980 byl zlomový – OH v Moskvě byly prvními v zemích východního bloku. Moskevská olympiáda byla poznamenána sovětskou invazí do Afghánistánu v roce 1979 – na protest proti této invazi se OH nezúčastnilo 65 zemí. Další 16 států bojkot podpořilo, ale nechalo účast na sportovcích samotných – ti pak nenesli vlajku svého státu, ale vlajku olympijskou. Sovětská státní televize pak při zahajovacím ceremoniálu státy pochodující pod olympijskou vlajkou záměrně ignorovala. V Moskvě startovalo nejméně zemí od roku 1956, nakonec znevážené OH skončily tím, že při závěrečném ceremoniálu nebyla vyvěšena vlajka USA, jako další pořadatelské země, ale pouze vlajka Los Angeles. Není bez zajímavosti, že Američané v té době uspořádali paralelní olympijské hry. Hry v americkém Los Angeles přinesly rekord v počtu účastnických zemí, celkově do USA přicestovalo 140 delegací. Čtrnáct zemí východního bloku OH bojkotovalo jako reciproční opatření k moskevské olympiádě. Oficiální důvod bojkotu zněl: „*Strach o bezpečnost sportovců kvůli vyhrocené antikomunistické hysterii v USA.*“ OH v Los Angeles se ale zúčastnila Jugoslávie a Caucescovo Rumunsko. Po 28 letech se her zúčastnila Čína (Čínská lidová republika). Sovětský blok si následně uspořádal své olympijské hry – Hry družby, které se konaly v různých státech východního bloku. Svou první „olympiádu“ tak mělo Československo, jelikož ženská atletika se konala v Praze a gymnastika v Olomouci. Doba masivních bojkotů končí v roce 1988 v Soulu, kdy hry bojkotovaly pouze KLDK, Etiopie,

Seychely a Albánie, pro kterou to byl již čtvrtý bojkot v řadě.

Po skončení studené války se konají první OH v Barceloně, které nikdo nebojkotuje – jediný politický zásah se týkal jazykové korektnosti - během ceremoniálu státy nastupovaly podle francouzské abecedy a nikoli podle abecedy španělské, která není totožná s abecedou katalánskou. Právě tyto dva jazyky byly na OH v Barceloně oficiálními. Athénské hry v roce 1996 byly poznamenány teroristickým útokem v olympijské vesnici. V Sydney pochodují sportovci obou Korejí pod společnou vlajkou. V Athénách 2004 pak iráňští sportovci odmítají nastoupit proti sportovcům izraelským – žádný postih od MOV nenastal. V roce 2008 poprvé pořádala OH komunistická Čína, hry v Pekingu byly v té době nejdražší v historii a kvůli porušování lidských práv v zemi se jich nezúčastnili někteří čelní světoví politici. Zdá se, že podobný osud čekají i OH v ruském Soči.

Sport je bezpochyby velkým politikem - vliv sportu na světě roste, proto není divu, že nejsledovanější sportovní akce planety, olympijské hry, byly, jsou a budou provázány se světovou politikou.

Zdroje:

- SOKOL, Petr. *Na olympiádu (ne)jedeme*. In: REFLEX, 05/2014, s. 15, ISSN: 1213-8991.
- SOKOL, Petr. *Sport jako politikum – FIFA je větší zlo než OSN*. In: CI time odborný analytický měsíčník, s. 16 – 17, číslo 17, srpen-září 2011, ISSN: 1804-8099.
- http://oh.idnes.cz/politika-ovlivnovala-olympijske-hry-vzdy-uz-od-roku-1896-pj1-/olympiada-pekings.aspx?c=A080408_111825_sport_oh_bra
- <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/259208-co-dela-z-her-v-soci-nejdrazi-olympiadu-v-historii-teplo-korupce-a-bezpecnost/>
- <http://www.businessinsider.com/why-sochi-is-by-far-the-most-expensive-olympics-ever-2014-1>
- http://oh.idnes.cz/politika-ovlivnovala-olympijske-hry-vzdy-uz-od-roku-1896-pj1-/olympiada-pekings.aspx?c=A080408_111825_sport_oh_bra
- <http://zpravy.ihned.cz/c1-61475660-premier-cameron-nepojede-do-soci-bojkot-ruskeho-postoje-k-homosexualem-ale-popira>
- <http://zpravy.e15.cz/zahranicni/politika/nemecky-prezident-odmita-jet-do-olympijskeho-soci-merkelova-vaha-1045150>
- http://zpravy.idnes.cz/bojkot-olympiady-v-soci-protesty-proti-ruskemu-homofobnimu-zakonu-11r-/zahranicni.aspx?c=A130811_145944_zahranicni_ip1
- http://www.lidovky.cz/do-soci-pojede-misto-obamy-kingova-lesbicka-co-vyhrala-bitvu-pohlavi-1g5-/zpravy-svet.aspx?c=A131218_174316_ln_zahranici_vsv

